

ПОЕТ І ЛІКАР. ІЗ КОГОРТИ НЕСКОРЕНИХ

Відкрито меморіальну дошку великому українцеві Степанові Руданському

22 серпня 2015 року в культурному житті древнього й красивого Кам'янця-Подільського сталася визначна подія. Цього дня відкрито меморіальну дошку поетові високої національної свідомості, одному з найкращих лікарів свого часу Степанові Руданському. Ініціювали цю справу Хмельницька Крайова Організація Всеукраїнського Лікарського Товариства за сприяння Хмельницького окремого козацького куреня ім. Д.Нечая, Українського козацтва та за підтримки Хмельницької обласної організації ВО «Свобода».

Відомо, що після закінчення навчання в Шаргородській духовній бурсі Степан Руданський протягом 1849–1855 рр. навчався у Подільській духовній семінарії. Цей навчальний заклад випустив у світ плеяду талановитих особистостей. Тут свого часу навчалися видатний композитор, хоровий диригент Микола Леонтович, український письменник, громадський діяч і фольклорист Анатолій Свидницький, краєзнавець, дослідник історії Поділля Іван Шипович, історик, краєзнавець Юхим Сіцинський та ще багато інших, які вірно й віддано служили Україні. Нині в цьому приміщенні розташований художній відділ Кам'янець-Подільського історичного музею-заповідника. Шість років життя у провінційному й романтичному Кам'янці-Подільському були чи не найкращими, які Степанові Руданському подарувала доля: золота пора юності, перше кохання, перші спроби на літературній ниві... У цей період юнак не лише долучився до естетики романтизму, але й виробив власні оригінальні жанри. Уже на світанку своєї творчості юнак виявив значний поетичний хист, його твори відзначаються мелодійністю й пісенністю. 1851 року сімнадцятилітній семінарист дебютував баладою «Два трупи». З'являються й інші: «Вечорниці», «Хрест на горі», «Упир», «Розмай», «Люба», які молодий автор назвав небилицями. Всі вони відзначаються високим рівнем літературної вправності. Ліричні перлини «Мене забудь», «Ти не моя», написані в цей час, і багато інших, стали народними піснями. Змалку при звичаєний до народних традицій, усної народної творчості, юнак відвідував у Кам'янці-Подільському народознавчий гурток.

Саме тут у 1852 р. С. Руданський упорядкував дві рукописні збірки матеріалів «Народные малороссийские песни, собранные в Подольской губернии С.В.Р.», зробив переклад з польської мови романсу «Чорний кольор»...

Місто пам'ятає Степана Руданського й вшановує його пам'ять. Кам'янець-Подільське приватне видавництво «Дністер» видавало твори С. Руданського неодноразово: у 1911, 1919, 1920 роках. У часи УНР в Кам'янці-Подільському існувала українська гімназія ім. Руданського. Згідно з наказом освітнього відомства від 5 вересня 1919 р. за № 148, Кам'янець-Подільська хлоп'яча гімназія об'єдналася з українською гімназією ім. С. Руданського, таким чином утворився об'єднаний навчальний заклад «Кам'янець-Подільська державна українська гімназія ім. С. Руданського». На початку 1921 року гімназія була перетворена у Першу єдину трудову школу двох ступенів. Із старших класів гімназії було засновано Перший соціально-економічний технікум ім. С. Руданського. У 1957 році на карті Кам'янця-Подільського з'явилася вулиця Степана Руданського. Краєзнавець Юхим Сіцинський відшукав між паперами каменецького протоєрея М. Новицького, вихованця Подільської семінарії 40-их років, автограф вірша С. Руданського «До дядька Прохора-ковалю» та надіслав його до музею Наукового товариства імені Шевченка у Львові. Вірш був надрукований в 1901 році у Львівському журналі «Літературно-науковий вісник».

Цікаво й те, що одним із домашніх вчителів Юхима Сіцинського в дитинстві був двоюрідний брат Степана Руданського Олександр. Свого часу в місті навчався та працював літературознавець Володимир Якович Герасименко, який досліджував літературну спадщину Степана Руданського. В радянські часи на будинку колишньої

семінарії була меморіальна дошка, яка свідчила, що тут навчалися С.Руданський і А.Свидницький. Під час реставрації будинку дошку зняли, але не прикріпили, можливо й тому, що під час ремонтних робіт, або невдалого демонтажу вона була пошкоджена... Як би там не було, а незабутній Степан Руданський повернувся у місто над Смотричем. Меморіальна дошка з барельєфом поета й лікаря, великого українця Степана Руданського прикрасила фасад колишньої духовної семінарії. Мимоволі пригадалися рядки з поезії С.Руданського:

І повітря здрижить,
І ліси загудуть,
І земля задвигить;
І пташки пролетять,
Спогадають тебе,
І співак перейде,
Не забуде тебе!

Захід відкрив заступник міського голови Кам'янця-Подільського Дмитро Васильянов. З вітальним словом виступив голова правління Всеукраїнського лікарського товариства Микола Тишук. Вів захід голова Хмельницької Крайової Організації Всеукраїнського Лікарського Товариства, лікар-нейрохірург Борис Ткач. «Пройшла дворічна епопея виготовлення дошки, – сказав він. – В нас було чимало перешкод, але сьогодні ми даруємо її кам'янчанам». У його виконанні прозвучали патріотичні твори С.Руданського «Гей, браття-козаки» й «До України». Степан Руданський – великий поет, вічний супутник українського народу. Хіба не актуальними є рядки з його поезії-заклику?

Не гнути нам шиї, козацької шиї,
Під тяжким залізним ярмом,
Не нюхати диму нещасного краю,
Що в'ється над нами кругом!
Чи в нас не та сила, що у батьків була?
Не тая шабелька у нас?
Чи в нас нема коней на степах широких,
Чи вуголь на люльці погас?
Нехай наші коні на чистому полі
Тріпнуться і враз заіржать!
Нехай наші браття, молодці-козаки,
На чистеє поле біжать!
Нехай знову брязне шабелька стальная
В козацьких залізних руках!
Нехай знову ляжуть ворогові кості
Могилами в наших степах!

Відкрили меморіальну дошку правнучатий племінник С. Руданського, військовий лікар Олексій Боржковський разом із скульптором Романом Албулом. Нашадок С. Руданського розповів про себе, свій рід. Зокрема, він наголосив: «В основу життя й творчості Степан Руданський поклав Національну ідею – боротьбу за українську мову як основу існування нації, держави». Підкреслив, що барельєф виконав справжній майстер: очі немов живі, усміхнене обличчя, здається, що поет ось-ось розтулить уста й промовить до зібрання... В подарунок кам'янчанам Олексій Боржковський привіз теки з добірками матеріалів про рід Боржковських-Руданських-Комарницьких, цибулини тюльпанів, вирощених його власними руками.

Кошти для виготовлення меморіальної дошки протягом двох років збирала Хмельницька Крайова Організація Всеукраїнського Лікарського Товариства, частково коштами допомогла Хмельницька організація Національної спілки письменників України. Талановитий скульптор Роман Албул роботу виконав безплатно. Меморіальна дошка виготовлена із штучного мармуру, тонованого під бронзу, відзначається високою

художньою якістю. На мармуровій стрічці, що прикрашає дошку, вгорі напис: «Степан Руданський» і нижче: «Поет і лікар. У цьому будинку в 1849–1855 роках у Подільській духовній семінарії навчався Степан Руданський, український поет і лікар»

Микола Сарахан, журналіст і поет-сатирик, лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Степана Руданського з Вінниччини, розповів про вшанування поета й лікаря на його батьківщині в с.Хомутинях та м. Калинівці, а також подарував Хмельницькій Крайовій Організації Всеукраїнського Лікарського Товариства збірки власних творів. Взяли участь у заході та виступили з промовами доцент Хмельницького національного університету, член Національної спілки журналістів та Національної спілки письменників України, кандидат фізико-математичних наук Віталій Міхалевський, журналіст і краєзнавець Олег Будзей, перший і єдиний в Україні майстер спорту міжнародного класу з бобслею, крайовий хорунжий, полковник Хмельницького куреня імені Данила Нечая Олександр Бортюк, молодший науковий співробітник Національного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець», член Національної спілки краєзнавців України Валентин Пагор, голова Кам'янець-Подільської ОУН Едуард Крилов, президент Хмельницької федерації Бойового Гопака Іван Куць. «В історії України було чимало видатних постатей, однак особливою заслугою Степана Руданського є те, що він належав до невеликої когорти тих, хто мав мужність відкрито пропагувати українську мову та українську національну свідомість в найчорніші часи окупаційного режиму царської Росії в ХІХ столітті», – зазначив голова Кам'янець-Подільської міської організації ВО «Свобода» Михайло Посітко.

Патріотизму заходу додали пісні на слова Степана Руданського «Повій, вітре, на Вкраїну», «Гей, браття-козаки» у виконанні директора Хмельницької музичної школи №1, учасника творчого об'єднання «Мистецька Подільська сотня» Артема Ромасюкова. На завершення всі учасники заходу співали Гімн України.

Ольга Юрчишина,
головний бібліотекар ВНМУ ім. М. І. Пирогова, м. Вінниця